

УДК 616.314.17 – 002.3 – 06: 616.72 – 002

М.С. Залізняк

ПАРОДОНТАЛЬНИЙ СТАТУС ХВОРИХ НА ОСТЕОАРТРОЗ

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»

Актуальність дослідження

Хвороби пародонта займають одне з чільних місць серед проблем терапевтичної стоматології, що зумовлено їх надмірною поширеністю, поліетіологічністю, тяжкістю перебігу, складністю лікування [8].

У 85% пацієнтів запальні та дистрофічно-запальні захворювання пародонта поєднуються із загальносоматичною патологією, тому вивчення взаємозв'язків уражень тканин пародонта із захворюваннями внутрішніх органів і систем організму дозволяє скласти більш чітке уявлення сутності генезу захворювання на тлі соматичної патології і розробити патогенетично спрямовані лікувально-профілактичні заходи [2, 3, 7].

Остеоартроз за поширеністю, частотою втрати працездатності та інвалідизації займає одне з перших місць серед хронічних загальносоматичних захворювань, що робить проблему його вивчення та лікування однією з найважливіших у ревматології [5, 6].

За результатами вивчення біохімічних факторів у хворих на ОА встановлено характерні зміни показників, що свідчать про оксидативний стрес: підвищення інтенсивності вільнорадикальних окисних реакцій на фоні значного пригнічення активності антиоксидантних систем [9,11].

Хворим на остеоартроз властиві зміни імунологічних показників, що характеризують запальний процес: значне підвищення рівня С-реактивного протеїну, імуноглобулінів (Ig) Е, фактора некрозу пухлин (ФНП- α), інтерлейкінів: ІЛ-1, ІЛ-6 [1, 10].

Дослідження біохімічних маркерів резорбції та

синтезу кістково-хрящової тканини (фракції гідроксипроліну) у хворих на ОА показало підвищення концентрації вільного гідроксипроліну (маркера резорбції) щодо рівнів здорових людей більше ніж у 2 рази. Водночас показник синтезу кісткової тканини – білковозв'язана фракція гідроксипроліну знижена відносно норми. Ці показники свідчать про те, що у хворих на остеоартроз у метаболізмі колагену переважає катаболічна фаза над синтетичною [4, 11].

Паралелізм механізмів уражень тканин пародонта й остеоартрозу зумовлює актуальність вивчення особливостей перебігу захворювань пародонта на тлі ОА для визначення найбільш ефективних комплексних патогенетично обґрунтованих методів лікування.

Матеріали та методи дослідження

На базі реабілітаційно-санаторних закладів Тернопільської області проведено стоматологічне обстеження та визначення пародонтального статусу 308 хворих на первинний остеоартроз (ОА) великих суглобів (кульшових, колінних, гомілковостопних) І-ІІ ступенів тяжкості. Моно- (оліго-) остеоартроз діагностовано в 170 хворих (55,19%), поліостеоартроз (одночасне ураження більше 3-х суглобів) – у 138 (44,81%) осіб. Контрольну групу склали 90 осіб без вираженої загальносоматичної патології.

Розподіл обстежених за віком здійснювали за класифікацією ВООЗ. Найчисленнішими серед обстежених були особи у віковій градації 45-59 років, що становило 57,14% загальної кількості обстежених основної групи та 57,78% групи контролю.

Таблиця 1
Розподіл обстежених за віком

Вікові групи	Основна група n = 308		Контрольна група n = 90	
	абс. число	%	абс. число	%
30 – 44	25	8,12	7	7,78
45 – 59	176	57,14	52	57,78
60 – 74	107	34,74	31	34,44

В основній групі 218 (70,78%) хворих на остеоартроз становили жінки, у групі контролю – 64 (71,11%) (табл. 1). Отримані результати в цілому відображали загальну тенденцію статевої та вікової поширеності остеоартрозу. Представлені групи спостереження були зіставними за віком і статтю.

Обстеження всіх пацієнтів проводили з дотриманням загальномедичної послідовності з використанням об'єктивних оцінок стану гігієни порожнини рота і зубоутримувальних тканин. Поширеність запального процесу в яснах визначали за пробою

Шіллера–Писарева (1956) та з обчисленням папілярно-маргінально-альвеолярного індекса (РМА); характер і ступінь кровоточивості ясен визначали шляхом зондування ґудзиком зондом [12].

Для об'єктивної оцінки стану тканин пародонта використовували пародонтальний індекс – ПІ (А. L. Russel, 1956), глибину пародонтальних кишень (ГПК) вимірювали пародонтальним зондом [12]. Стан гігієни порожнини рота визначали за допомогою гігієнічного індексу (ГІ) Федорова–Володкіної (1970) та Гріна – Верміліона (ОHI-S)

[12]. Діагноз захворювань пародонта в обстежених установлювали за класифікацією М.Ф. Данилевського (1994) [12].

Результати дослідження й обговорення

В основній групі спостереження захворювання пародонта виявлено у 297 осіб (96,43±1,06%). У групі контролю, яку склали 90 осіб без клінічних проявів загальносоматичних хвороб, поширеність захворювань пародонта була достовірно нижчою - 88,89±3,31%. Отже, поширеність захворювань па-

родонта у хворих на остеоартроз на 7,54% переважає показники контрольної групи хворих (p<0,01).

Комплексне клінічне обстеження показало, що в обстежених як у основній, так і в контрольній групах у структурі захворювань пародонта переважав генералізований пародонтит (ГП) - 86,69±1,94% і 77,78±4,38% відповідно (табл. 2).

Поширеність генералізованого пародонтиту достовірно вища у хворих на остеоартроз (p<0,05).

Таблиця 2
Структура захворювань пародонта в групах спостереження

Стан пародонта	Основна група n = 308		Контрольна група n = 90		
	абс. число	%	абс. число	%	p
Здоровий пародонт	11	3,57±1,06	10	11,11±3,31	<0,01
Гінгівіт	-	-	3	3,33±1,89	
Локалізований пародонтит	9	2,92±0,96	3	3,33±1,89	>0,05
ГП поч.-I ступеня	42	13,64±1,95	21	23,33±4,46	<0,05
ГП II ступеня	115	37,34±2,76	29	32,22±4,93	>0,05
ГП II-III ступеня	110	35,71±2,73	20	22,22±4,38	<0,05
Пародонтоз	21	6,82±1,44	4	4,44±2,17	>0,05

Примітка: p – достовірність різниці між показниками основної та контрольної груп.

Аналіз структури захворювань пародонта в групах спостереження показав значну поширеність тяжчих уражень тканин пародонта у хворих на остеоартроз. Так, виявлена нижча частота генералізованого пародонтиту початкового-I ступеня - 13,64±1,95% проти 23,33±4,46% у контрольній групі (p<0,05) та достовірно частіше виявлені тяжчі ураження тканин пародонта – генералізований пародонтит II-III ступеня - в 35,71±2,73% хворих на ОА проти 22,22±4,38% осіб контрольної групи (p<0,05). Різниця між поширеністю генералізованого пародонтиту II ступеня тяжкості, локалізованого пародонтиту, пародонтозу в основній і контрольній групах спостереження була несуттєвою.

Для визначення клінічного перебігу захворювань пародонта, зокрема у хворих на генералізований пародонтит із супутнім остеоартрозом, нами було обстежено 267 осіб основної групи хворих із такою структурою захворювання: ГП початкового-I ступеня – 42 хворих, ГП II ступеня – 115 осіб і ГП II-III ступеня – 110 хворих. У контрольній групі обстежено 70 хворих на генералізований пародонтит: початкового-I ступеня – 21 особа; II ступеня – 29 осіб і II-III ступеня – 20 хворих.

Клінічне обстеження показало, що у 246 хворих на остеоартроз (92,13%) виявлений хронічний перебіг генералізованого пародонтиту. Об'єктивне обстеження тканин пародонта основної групи хворих виявило явища симптоматичного хронічного катарального гінгівіту, найчастіше в ділянці нижніх фронтальних зубів – ясна застійно гіперемійовані, з вираженою рецесією, оголенням шийок і коренів зубів до 1/2 - 3/4 їхньої довжини (залежно від ступеня тяжкості захворювання). Спостерігалася велика кількість над- і під'ясенних зубних відкладень – м'якого зубного нальоту та каменя, що свідчить про недостатній рівень гігієни порожнини рота в

цих хворих. Узагальнені результати індексної оцінки стану тканин пародонта у хворих основної та контрольної груп наведено в табл. 3.

Стан гігієни ротової порожнини у хворих основної групи загалом був оцінений як незадовільний за гігієнічним індексом Федорова-Володкіної (2,14±0,04 бала) та середній за показниками спрощеного гігієнічного індексу ОНІ-S (1,53±0,04 бала). У пацієнтів контрольної групи відповідні значення гігієнічних індексів були достовірно нижчими.

Дані клінічного обстеження підтверджують показники проби Шіллера-Писарева (2,37±0,07 проти 2,49±0,16 у контролі), індексу кровоточивості ясен (1,55±0,04 проти 1,59±0,09 у контролі), РМА (34,07±0,78% проти 32,86±1,69% у контролі). Це свідчить про помірно виражений запальний процес у тканинах пародонта хворих основної та контрольної груп. Рівень запалення зростав із поглибленням дистрофічно-запального процесу в тканинах пародонта, проте статистично достовірних відмінностей щодо вищевказаних показників у хворих основної та контрольної груп не виявлено.

У хворих на генералізований пародонтит на тлі остеоартрозу спостерігали надмірну рецесію ясен -2,15±0,08 мм, яка достовірно (p<0,05) більша, ніж у пацієнтів контрольної групи, - 0,63±0,08 мм. Рецесія ясен проявлялась оголенням поверхонь коренів зубів, її рівень корелював зі ступенем тяжкості генералізованого пародонтиту.

Однією з особливостей перебігу генералізованого пародонтиту на тлі остеоартрозу була достовірно менша глибина справжніх пародонтальних кишень (відстань від ясенного краю до дна кишені) і менша кількість виділених із них, які мали здебільшого серозний характер.

Індексна оцінка стану тканин пародонта у хворих на генералізований пародонтит у групах спостереження

Показники	Групи спостереження		
	основна група n=267	контрольна група n=70	p
ПІ (бали)	2,14±0,04	1,78±0,05	<0,05
Індекс гігієни ОНІ – S (бали)	1,53±0,04	1,19±0,05	<0,05
РМА (%)	34,07±0,78	32,86±1,69	>0,05
Проба Шіллера-Писарева (бали)	2,37±0,07	2,49±0,16	>0,05
Кровоточивість ясен (бали)	1,55±0,04	1,59±0,09	>0,05
ПІ, бали	6,11±0,10	4,14±0,19	<0,05
Рецесія ясен (мм)	2,15±0,08	0,63±0,08	<0,05
ГПК (мм)	3,45±0,07	3,81±0,18	<0,05
Втрата прикріплення ясен (мм)	5,59±0,13	4,49±0,22	<0,05

Примітка: p – достовірність різниці між показниками основної та контрольної груп.

Середні значення ГПК хворих основної групи без урахування рівня рецесії були низкими – 3,45±0,07 мм проти 3,81±0,18 мм у контролі (p<0,05), але втрата прикріплення ясен (відстань від емалево-цементної межі до дна кишені) у хворих на ОА значно перевищувала значення осіб контрольної групи 5,59±0,13 мм проти 4,49±0,22 мм у контролі (p<0,05). Згідно зі значеннями пародонтального індексу 6,11±0,10 проти 4,14±0,19 у контролі (p<0,05) у обстежених основної групи переважали тяжчі ураження тканин пародонта. З посиленням патологічного процесу в тканинах пародонта пародонтальний індекс поступово наростає і досягає максимального значення у хворих на генералізований пародонтит II-III ступеня як у основній, так і в контрольній групах, що становило 7,02±0,12 бала і 5,50±0,29 бала (p<0,05) відповідно.

Висновок

За результатами досліджень у хворих на ОА встановлено високу (96,43±1,06%) поширеність захворювань пародонта, переважання тяжчих уражень тканин пародонта: генералізований пародонтит II-III ступеня тяжкості виявлений у 35,71±2,73% хворих на ОА проти 22,22±4,38% осіб контрольної групи (p<0,05).

Перебіг генералізованого пародонтиту у хворих на остеоартроз хронічний при помірно виражених запальних явищах м'яких тканин, із симптоматичним катаральним пінгівітом, вираженій рецесії ясен, незначній глибині справжніх пародонтальних кишень за значної втрати прикріплення ясен.

Література

1. Артеменко Н. А. Клинические и лабораторные особенности различных форм остеоартроза / Н. А. Артеменко, М. О. Чвамания // Клиническая медицина. – 2009. – №2. – С. 45–50.
2. Вейсгейм Л. Д. Состояние вопроса о влиянии соматических заболеваний на клинику и лечение па-

- родонтитов / Л. Д. Вейсгейм, Е. В. Люмкис // Новое в стоматологии. – 2004. – №6. – С. 75–76.
3. Гончарук Л. В. Взаимосвязь воспалительных заболеваний пародонта и соматической патологии / Л. В. Гончарук, К. Н. Косенко, С. Ф. Гончарук // Современная стоматология. – 2010. – №1. – С. 37–40.
4. Іскра Н. І. Особливості комплексного лікування хворих з верифікованим діагнозом „Остеоартроз” / Н. І. Іскра, Я. С. Кукурудз, В. Ю. Кузьмін // Острые и неотложные состояния в практике врача. – 2011. – №3. – С. 23–25.
5. Коваленко В. Н. Остеоартроз: практическое руководство / В. Н. Коваленко, О. П. Борткевич. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Морион, 2005. – 592 с.
6. Нейко Є. М. Сучасні уявлення про патогенез деформуючого остеоартрозу / Є. М. Нейко, І. Ю. Головач // Український ревматологічний журнал. – 2000. – №1. – С. 9–12.
7. Нигматов Р. Н. Состояние костной ткани пародонта у больных с заболеваниями внутренних органов / Р. Н. Нигматов, Н. Юлдашева, Н. Р. Нигматова // Вісник стоматології. – 2008. – №2. – С. 58–62.
8. Павленко О. В. Сучасні проблеми стоматологічного здоров'я населення України / О. В. Павленко, І. О. Головня, І. П. Мазур // Журнал практичного лікаря. – 2005. – №5. – С. 8–13.
9. Пішак О. В. Добова організація параметрів антиоксидантної та прооксидантної систем, процесів протеолізу та фібринолізу у хворих на остеоартроз / О. В. Пішак, О. П. Пірожок // Буковинський медичний вісник. – 2003. – Т.7, №3. – С. 62–64.
10. Проценко Г. О. Застосування інгібіторів ІЛ-1 у хворих на подагру та остеоартроз / Г. О. Проценко, Н. С. Бойчук, Т. І. Гавриленко // Український ревматологічний журнал. – 2009. – №2. – С. 75–78.
11. Сазонова Н. В. Динамика биохимических показателей сыворотки крови и мочи у пациентов с двусторонним гонартрозом при амбулаторном лечении / Н. В. Сазонова, С. Н. Лулева, М. В. Стогов // Вестник травматологии и ортопедии. – 2008. – №3. – С. 52–56.
12. Терапевтична стоматологія [М. Ф. Данилевський, А. В. Борисенко, А.М. Політун та ін.]. – Т. 3. Захворювання пародонта. – К.: Медицина, 2008. – 614 с.

Стаття надійшла
25.12. 2013 р.

Резюме

Проаналізовані результати індексної оцінки стану тканин пародонта у хворих на остеоартроз.

Ключові слова: тканини пародонта, остеоартроз, індексна оцінка.

Резюме

Представлены результаты индексной оценки состояния тканей пародонта у больных остеоартрозом.

Ключевые слова: ткани пародонта, остеоартроз, индексная оценка.

Summary

An article presents results of the index assessment of periodontal tissues in patients with osteoarthritis.

Key words: periodontal tissues, osteoarthritis, index assessment.